PROTESTANS PAP.

GYAKORLATI SZAKKÖZLÖNY.

Megjelenik havonként 2—3 iven.
Előfizetési ára:
egész évre 4 forint, fél évre 2 forint, negyed évre 1 forint. Egyes számok ára 40 kr.

Kiadók és felelős szerkesztők:
Lágler Sándor ev. pap,
Kálmán Dezső ev. ref. pap,
Kölesden, Tolna vm.

Első évfolyam. 7. szám. Kölesd, április, 1880.

PÁLYADIJT NYERT MŰ.

Pünkösdi beszéd.

Alapige: II. Mózes XIX. r. 10. vers: *Eredj el a néphez, hogy megszenteljed őket ma és holnap.*

K. Gy.! Midőn az Isten, mint az ó-testamentomi zsidó nép rettenetes Jehovája, mint az erős boszuálló Isten, ki akará adni a szigorú igazság törvényét a pusztában vándorló izráelitáknak, ekkép szólt először is az ő hű szolgájának Mózesnek: *Eredj el a néphez, hogy megszenteljed őket ma és holnap!* És csak miután a nép Mózes által megszenteltetett, vagyis miután kellőleg előkészittetett a Jehova parancsainak meghallgatására: akkor adatott ki, — a sinai hegyre füstben és tűzben alászállott mennydörgések ura által az ismeretes tizparancsolat.

Szintigy, midőn az Isten, mint az új-testamentomi nép jóságos Istene, a kegyelem és szeretet atyja, ki akará adni az irgalom és szeretet legmagasztosabb törvényét, meg akará tanittatni a külső szertartások zűrzavarában — mint egy nagy pusztaságban — tévelygő népet eme pár szóra: *„Lélek és igazság! Szeresd Istent, szeresd felebará-*

todat, szeresd még ellenségedet is!“ ekkép szólt először az ő egyszülött fiának az Úr Jézusnak: „*Eredj el a néphez, hogy megszenteljed őket!*“ És csak miután az Idvezitő elhinté itt alant égi tudományának áldott magvait, vagyis miután a nép kellőleg elkészittetett a magasztos tudomány elfogadására, a szeretet és irgalmasság isteni törvényének megértésére: akkor szállt alá az Úr — mint Szentlélek Isten — zúgó szélben, tűznek lángjában a földre, hogy égi szent lángra gyujtsa, kiolthatlan lelkesedésre hangolja a nagy mesternek néma tétlenségben várakozó tanitványait s eként az egyszerű, igénytelen embereket pár pillanat alatt oly szellemóriásokká növelje, kiknek magasztos alakja még a csaknem 2000 éves távolból is isteni fényben ragyog felénk; — kiknek igazságtól menydörgő, szeretettel áradozó szép beszédére nemcsak akkor tértek meg 3000-en, hanem e szép és igaz beszédnek hitünk szent könyvéből való olvasására, még ma is szokatlan lángra gyúl a jó keresztyén érző kebele s megdöbben a hitetlen világfi.

Ime, K. Gy.! Ezen világtörténelmi nagyfontosságú eseménynek, — a keresztyén egyház csodás módon történt megalakulásának, — a rettenetes bosszuálló Jehova zordon sinai törvénye felett győzelmet aratott krisztusi megbocsátó szeretet és mennyei irgalom törvényének emlékéül szentelünk ma és holnap pünkösdi innepet s szentelnek velünk együtt a föld kerekén élő keresztyén népek sok milliói!

Azonban ne gondoljátok Szeretteim! hogy ünneplésünk voltaképpeni czélja el lesz érve az által, ha eme magasztos eseményről — az isteni gondviselés iránti hálás szivvel — megemlékezünk. Szükséges ez is, de fődolog, hogy amaz első keresztyén pünkösd lelki haszna mi ránk is háruljon, — más szóval, hogy ne csak a tanitványok részesültek légyen az isteni felvilágositó kegyelemben, a minden szépre és jóra vezérlő szentlélek áldásában, hanem mi is részesüljünk! Mert nekem úgy tetszik, — s bárcsak igy ne volna! — hogy a szentlélek által való öröm édes gyümölcsében nagyon meddők a mai szivek; nekem úgy tetszik, hogy minden szentet lábbal tipró korunkban, ama mennyei Úrnak, a mi édes jó Atyánknak — hogy úgy szóljak — szüksége van arra, miszerint nekünk, az ő szent

tudományát hirdető, gyarló szolgáinak, — mint a nép megannyi Mózeseinek — még ma is igy szóljon: *„Eredj el a néphez, hogy megszenteljed őket ma és holnap!“*

S ime, szer. hallgatóim! — eme lelkemben felhangzó égi szónak engedve — jöttem én most ti hozzátok, ti közétek, hogy teljesitsem küldetésemet ma és majd holnap is, hogy megszenteljelek titeket nem külső szertartások gépies végrehajtásával, hanem az isteni ige megszentelő hatalmával! — s gyarló tehetségemtől telhetőleg igyekezni fogok arra, hogy az igék, mik ajkaimról ellebbennek: zúgó szél gyanánt járják által sziveiteknek minden rejtekeit; — hogy az igazság beszéde, melyet szólni fogok — mint ama hajdani kettős tüzes nyelvek — gyújtsa fel igazi szent lelkesedésnek lángoló tüzére a hitben és szeretetben megfogyatkozott lelkek kialudni készülő nemesebb érzelmeit. Vajjha sikerrel koronázná szent törekvésemet az, a ki engemet tihozzátok küldött! Vajjha adna az én jó Istenem erőt, buzgóságot, szent tüzet, az én mostani beszédembe, hogy mint hajdan a nagy Péter apostol szavára megtértek 3000-en, nekem is sikerülne avagy csak egypár eltévelyedett lelket is visszanyerni a mennynek!

Az a kérdés merül fel ezek után, hogy: miben kell a mai kornak s népnek megszenteltetni? Mely kérdésre az én feleletem ily általános: mindenben! Minthogy pedig egy emberről, a ki erkölcsileg teljesen elbukott, igy szoktunk nyilatkozni: szivben és lélekben romlott ember ez! — látni való ez egyszerű közmondásból, hogy a sziv és lélek benső világa felölel egy embernél mindent. Ha tehát most újra feltesszük a fentebbi kérdést: miben kell a mai népnek megszenteltetni? A felelet igy fog hangzani: szivben és lélekben!

E két szó vagy fogalom húzza meg a természetes határvonalakat, miknek keretében elmélkedésem mozogni fog. Kérem becses figyelmeteket.

I.

Meg kell szenteltetni a mai népnek szivben.

K. H.! Csodálatos kor ez a mai; — különös nép ez a mostani! Ha a mai kort festeni, a mostani népet jelle-

mezni akarjuk, valósággal zavarba jövünk, hogy milyen ecsetet használjunk a kor festéséhez? Olyat-e, mely gyönyörű világitásban, élénk szinekkel tüntesse elénk saját korunkat, mint elragadó bájképet, — vagy pedig olyat, mely sötét, ijesztő vonásokkal pokoli torzalakot fessen? Zavarba jövünk a felett is, hogy a mai népet miként jellemezzük? Jót vagy rosszat mondjunk-e róla? Nehéz, nagyon nehéz az itélettétel, hogy abban igazság legyen! De az igazság és valósághoz legközelebb látszunk járni akkor, ha kimondjuk, miszerint a mai kor és a mai nép sem nem a legrosszabb, sem nem a legjobb, hanem mindkettőnek, jónak és rossznak oly tökéletes vegytani keveréke, hogy még a legélesebben vizsgáló szem s legmélyebben kutató, bölcselkedő ész sem képes e szürke zagyvalékot, jónak és rossznak e tökéletes keverékét alapelemeire felbontani.

Ha a kegyességben oly kitünő, szivérzelemben oly nemes, a szeretet isteni erényében oly dicső keresztyén őseink felkelnének ma — csak pár pillanatra is, — ezredéves sirjaikból s szélylyel tekintenének közöttünk, — látván a sok nemes intézményt, miknek lételt a mai kor adott, látván a sok ezer kórházat, árvaházat, szeretetházat, süketek és vakok intézetét, lelencz-házat és számtalan egyéb jótékonysági intézetet, melyek fölépültek s fenntartatnak — úgy szólván — semmiből, voltaképpen pedig mindenből, mert a közös szeretet s általános jótékonyság mennyei kezei épiték, mert alapköveiket a nem kőszivű becsületes emberek ellágyulni tudó nemes érzelme képezi; — ha, mondom, keresztyén őseink felkelve sirjaikból, a közös részvét s közös szeretet e mostani dicső alkotásait látnák, kétlem, hogy ily szavakra ne fakadnának: „ime a nemes sziv érzelmeiben megszentelt nemzedék! ime a szép tettekben magát megdicsőitő keresztyén világ! Ah! mily messze áll a mi hajdani aprólékos erényünk e mostani emberek nagyszerű alkotásaitól! Ah! mily kicsinynyé törpül a mi hajdani, csak egyes szenvedők sebeit bekötözni tudott részleges jóságunk s szeretetünk erénye, az egész világ minden szen-

vedőit a szeretet és irgalom karjaira felvevő im ezen közös erény égig emelkedő óriási alakja mellett! Menjünk pirulva vissza az élettelen porok közé, hogy ne kelljen sokáig szégyenelve néznünk e dicső kort, e boldog emberiséget s fájdalommal gondolnunk vissza kezdetleges korunk tökéletlen alkotásaira!"

Igy szólnának felkelő őseink; de — mondhatom — több elfogultsággal saját koruk erényei, mint igazsággal a mi erényeink iránt.

Mert, hogy a mai kor sok oly nemes intézményt képes felmutatni, minő a régi világban nem volt: ezt már láttuk, — ez tagadhatlan; de ha felkelő őseink tovább időznének közöttünk, mint pár pillanatig, vagyis ha tökéletesen bepillantanának a mai emberek szivébe s tetteik okát, rugóját alaposan kitapogathatnák, ismét csakhamar visszavágynának az élettelen porok közé, — de nem az önmagát megszégyenelt öntudat halvány pirjával, hanem a megelégült, neki magasodott nemes büszkeség égi tüzével az arczon, vagy talán még inkább a szent harag és méltó megvetés fellángolásával a szivben!

Igen, Szeretteim! mert kimondom, hogy a mostani emberek, — daczára, hogy ama pünkösdi szentlélek oly régóta működik közöttünk, oly régóta tanit, nemesit, világosit bennünket — még eddig sincsenek kellőleg megtanitva, hogy mi az az igazi szivjóság? Mi az a krisztusi szivnemesség? mi az az isteni világosság? Szivünk még ma sem a szentlélek temploma, erényünk még ma sem őszinte, szépnek látszó tetteink csakis látszanak ilyeneknek, de valósággal: a feltűnni akaró büszkeség, másokat utánozni törekvő gyarló hiuság, jóságot szinlelő önzés hitvány keverékei.

A mai kor: a mindenféle divatok sajátságos kora, s e divatos áramlat oly örvényes erővel sodor minden embert, hogy előle kitérni alig lehet. Tisztelet a kevés kivételeknek, kik szivök megszentelődött érzelmeit követik, kik amaz első pünkösdi lélek isteni behatása alatt állanak, midőn jót, szépet, nemeset cselekesznek, —de bizony

a nagy többség szive még sohasem érezte ama pünkösdi lélek zúgó szelét, még sohasem érezte ama kettős tüzes nyelveknek szent lángját, melynek melege mig egy részről a jósággal teljes szivet tölti be valami mondhatlan édes boldogsággal, másrészről a szenvedések rideg lánczára fűzött, de a jótékony szeretet s könyörület karjaira felvett szerencsétlenek hideg világába szór enyhitő sugarakat! A divatos jószivűség jellemzi korunk népét, — a látszólagos jóság legtöbb ember előtt elég, hogy vele megcsalja magát, embertársát és — ha lehetne — Istenét is! De a szivnek mélyéből származó tiszta, önzetlen szeretet, mely nincs megelegyitve földi hiuságokkal, az akaratlanul is segélyre emelkedő kezek felséges munkája, az Isten által oly annyira szeretett jó kedvű adakozás égi erénye: legtöbbnyire ismeretlen előttünk!

Azonban rajtunk áll, a. f.! hogy ne legyen többé ismeretlen. Rontsuk le sziveinkben e nagy napon a földi hamis istenek divatos oltárait, — rontsuk le az önzés, hiuság, másokat utánzás, álkegyesség, kétszinűség csalárd bálványszobrait, melyek előtt eddig oly oktalan készséggel hajlongni nem átallottunk. Nyissuk fel sziveink ajtaját e nagy napon ama pünkösdi szent léleknek, hadd vegyen ott szállást magának állandóan, hadd legyen szivünk az ő megszentelt élő temploma, melynek nemes érzelmekkel körül tömjénezett oltárán folytonos szolgálatot tevő pap legyen: az isteni igazság, — oltári tűz legyen a krisztusi mondhatlan szeretet, — naponkénti áldozat legyen: az őszinte jó cselekedet.

Igy-igy, Szeretteim! igy csatoljuk magunkhoz amaz első pünkösd hasznát, — igy ünnepeljük meg a szentlélek kitöltetésének nagy ünnepét! Ne kérdezzük mi már — mint ama hajdani megtérendő atyafiak — hogy mit cselekedjünk? Mert hiszen tudjuk, hogy mit kell cselekednünk, — hanem megkeseredvén a mi sziveinkben — korunk szivtelensége miatt, — térjünk meg bűneinkből s szenteljük meg sziveinket a jó iránti igaz, őszinte lelkesedésnek kiolthatatlan mennyei lángjával, nemes emberbaráti erényekre buzdulás által.

De lássuk már beszédem második részét is. Azt mondám:

II.

Megkell szenteltetni a mai népnek lelkében is.

Ne hogy fogalomzavarban hagyjalak benneteket, a. f.! jó előre megjegyzem, hogy: bár a mi bennünket egyes-egyedül emberré tesz, a szó szoros értelmében, — az, a bennünk lakozó isteni szikra, a rajtunk ragyogó isteni kép, vagyis egyszóval a lélek, mely voltaképp egyesiti magában a szivjóságot és az értelmi tökéletességet, — mégis, mivel már a fentebbi első részben kizárólag a sziv, vagyis az érzelem világát tártam elétek, — e második részben a lélek, mint az értelem világa lesz tárgya elmélkedésemnek.

Az első részben felmutattam korunk és népünk azon hibáját, mely szerint — daczára a sok ezernyi jótékony, emberbaráti nemes intézményeknek, melyek vannak —: nincsenek igazi, őszinte, nemes érzelmű szivek, a szentebb ügyekért apostoli buzgóság s kitartó lelkesedéssel lángolni tudó emberek, hanem e helyett vannak olcsó kegyességből, álszenteskedésből, farizeusi képmutatásból, mások utánzásából, hiú dicsőség kivánásából származó úgynevezett erényeink, melyek alapot vethetnek — a minthogy vetnek is — sok jótékony intézetnek, de minthogy emez érzelmek nélkülözik az őszinteséget, az igazságot: nincs meg boldogitó visszahatásuk a szivre, mely voltaképp érzelemüres, mely ily divatos jó cselekedet gyakorlása mellett sohasem válhatik a szentlélek élő templomává, azaz: megszenteltetetté.

Most e 2-ik részben a mai lelkek sivárságáról, krisztusi szentséget teljesen nélkülöző szomorú állapotáról akarok szólni.

Lélek!... Micsoda szó ez napjainkban?... Szinte kérdik sokan: hát ilyen is van? Szinte mondják sokan: én nem ismerem! a szótárakban láttam már, az emberek ajkáról hallottam már e szót, de magamban még nem vettem észre, szavát még sohasem hallottam!

Hiszen épen ez korunk hibája, Szeretteim! hogy oly sok a lelketlenül lézengő emberek száma! S kérditek tán:

mi kár van ebben? Sok! Kiszámithatlanul több mint a lelketlen emberek! Hogyha nincs szentlélek által jóra inditott, megvilágositott, könyörületre hangolt szivem: hát nem szánom a szegényt, fel se veszem a nyomorultat, nem gyakorlom a szeretet isteni erényét s végeredményileg mulasztási bűnt követek el; de ha lelketlen vagyok: ez aljas, állati tulajdonom tettleges bűnre hajt, ez azt sugja fülembe, hogy a szivtelen emberek által rongyokban, éhezve, fázva hagyott szerencsétleneket fosszam meg fillért is alig érő rongyaiktól, fosszam meg tengődő életöktől, vagy legalább fosszam meg lelki szabadságuktól, felhasználni iparkodván őket aljas czéljaim eléréséhez hitvány eszközül! S óh mily sokan vannak korunkban, kik feltétlenül meghódolnak ez ördögi tannak! Mily sokan vannak, kik nemhogy érezték volna lelkökben valaha — csak egy pillanatra is — a pünkösdi magasztos lélek fellángolását, hanem napról-napra jobban visszasülyednek a Krisztus előtti szomorú állapotok lelketlen ó-testamentomi sötétségébe!

Avagy vizsgáljuk meg röviden a jelenlegi tényleges viszonyokat; — meritsünk a mai tapasztalatok gyászos kútfejéből hasznos ismereteket.

A hazai bőrtönök túltömöttsége, — a legalsó néposztálytól egész a legfelső körökig lábrakapott erkölcsi és szellemi romlottság, — a napirenden levő sikkasztások, — a gonosz úton-módon való rohamos meggazdagodás mohó vágyától elkapatott, majd megcsalatott szerencsétlenek mindennapos kétségbe esett öngyilkossága, — az állati szenvedélyeik rabsága alatt nyögők lelki és testi szomorú elsatnyulása, — a külföldi óriási zavarok, felsőbbségek, királyi felségek ellen végbevitt vakmerő merényletek, — politikai szédelgés, erkölcsi kihágás, divatos túlköltekezés s ez utóbbinak kimaradhatlan következménye a vagyoni tönkrejutás, sűrű árverezések s még számtalan mások — ugyan mondjátok meg Szeretteim! Mind-mind honnan erednek? — Onnan, hogy az emberek erre és arra hajtatnak a különféle tudományoknak gonosz szele által; onnan, hogy az emberek mentül ragyogóbbak igyekeznek lenni észben: annál hátrább maradnak a krisz-

tusi lélekfenségben; onnan, hogy az értelem tisztul a gondolkozás helyességének és magasztosságának rovására; onnan, hogy az önzés ördöge állati lelketlenségre, az isteni kép levetkezésére sarkalja a bűnbe öltözött földfiát!

Pedig mennyivel szebb az Istenkép rajtunk ragyogása, mint a földi bűnnek ránk dobott sötét rongyai. Mennyivel szebb a magasztosan gondolkozó isteni szikrának, a léleknek fenséges, tiszta lángolása, mint a földön mászó állatias lelketlenségnek bűnre csábító halvány lidércze!

Lélek, — helyesen, becsületesen, krisztusilag gondolkozó lélek kell a mai embereknek, Szeretteim! Ebben szűkölködünk nagy mértékben. Műveltség, tudomány- és ismeretbőség van elég, — tán több is, mint kellene, mert úgy látszik, — hogy az irás szavaival éljek — mintha Isten *az emberek mai bölcseségét egyszerre bolondsággá változtatta volna!* Sok dolog erre mutat korunkban! Hanem nemesen érző sziv mellett becsületesen gondolkozó s emberileg cselekvő lélek: ez — fájdalom — igen ritka!

* * *

Ritka, de megszerzése nem lehetetlen! csak engedjétek át bensőtöket, szer. hallgatóim! az első pünkösdi nagyszerű esemény behatásának, képzeljétek magatok elé a lánglelkű és szavú apostolokat, a mint az igazság beszédének hatalmas kétélű fegyverével meggyőzték, leverték a lelketlen tömeget, — majd a krisztusi szeretet ellágyuló szelid szavával felemelték a porból a bűn miatt elcsüggedteket. Képzeljétek őket magatok elé s égi fényben ragyogó magasztos alakjukat látva, igazság és szeretettől áradozó szép szavaikat hallva, ne felejtsétek el soha e dicső alakokat, ne felejtsétek el szent szavaikat, hanem ők legyenek példaképeitek, szavaik legyenek éltetek kalauzai, tetteitek irányzói: — látni fogjátok, hogy a pünkösdi szentlélek alászállása nem csoda, hanem oly egyszerű tény, mely veletek is megtörténhetik — s szivben, lélekben megszenteltetvén, lesztek ti is minden igaz és szent ügynek lelkes apostolai e szivtelen és lelketlen mai világban, — lesztek a megdicsőült Krisztusnak mennyei

ajándékokkal megajándékozott, fölkent bajnokai! Vajjha legyetek is mindnyájan! Amen.

Borzsák Endre,
szegzárdi ev. ref. pap.

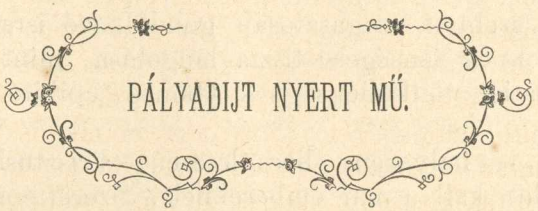

Pünkösd első ünnepe.

Alapige: Cselek. 2. r. 1—14. v.

Sz. H.! Pünkösd napját régtől fogva úgy ünnepeli a ker. világ, mint a lélek diadalünnepét az ellenséges akadályok felett. A lélek, az élet győzedelmét tárja elénk ez, künn a természetben is. A hidegévszak makacs, zord hatalma, mely halotti szemfödelet szőtt az életre, mely bilincsbe verte a fejlődést, örömöt mindenütt, végre is megtörött. Átver az áldó napsugár a fellegtáboron, s mosolyára viruló zöld palástot öltenek a halmok, újra lombkoronát hordanak az erdők. Az enyhe szellő itt a fakadó virág illatát, ott a zengő madárdalt hordja üdvözletül tovább. Szóval mindenfelé új élet, új remény emelkedik. Tegyük fel a kérdést: mi szülte a természetben e nagy változást? K. H.! A természettudomány sokat tanit, de olvassuk át minden lapját, el az utolsóig, a józan ész kénytelen bevallani végül is, hogy ismeretünk, tudásunk korlátolt s hallgatnunk kell a hitnek szavára, mely azt mondja imádatra keltve: „Az úr mondotta és lett, parancsolta és előállott!“ Igen, itt az emberinél egy magasb erő köt és old; a mindenható keze; egy fensőbb hatalom küld a sirba és hiv az életre: az Istennek lelke. De tovább, Sz. H.! Az emberiség élete, erkölcsi világa is egy természet, magasb értelemben. Ez is alá van vetve a fejlődés örök törvényeinek. Itt is meg-megjelenik az a

halotti szemfedő, mely meggától minden emelkedést, s ez a sötétlő babona. Itt is zörg sokszor, sok helyen a bilincs, mely a haladásra hivott embert rabul tartja, s ez a lelki tudatlanság. Itt is van ingovány, mocsár mely utat zár s fojtó gőzével éltet öl, ez a romlott erkölcsiség. Itt van mint éles kő, tövis; a fájdalom, szenvedés, melytől vérzik s immár meghasadt annyi sziv. És mind ezen akadályok daczára is az emberiség története folytonos haladást, fejlődést mutat a tökéletesség, mint örök czél felé. És vajjon mi ád a föld szülöttjének irányt az emelkedésben? Ki vezérli a haladó emberiséget ezer harczon át, mi felejteti fájdalmát, ültet kirablott szivébe új hit-, remény-bimbót, s biztat még a halálban is új élettel, üdvvel? Kérdésünkre e mai nap nagy emléke adja meg a választ, midőn szivemelő hangon beszél hozzánk a szentlélek kiöntéséről s ennek dicső hatásáról. Az Isten lelke él és munkál az erkölcsi világban. E hit szenteli Pünkösd napját győzedelmi és hálaünneppé, ez éleszti a reményt az igazság, az erény végdiadalában, ez oszlatja meg mint lobogó fáklya a halálnak sötét éjszakáját.

A felolvasott alapigék, mint csudás jelenséget közlik a szentlélek kiöntését a ker. egyház alakulásánál. E csudás rajz, egy megragadó kép, mely döbbentő vonásokban emlékeztet e lélek munkásságára. Mindenütt hova az evangelium eljutott, új világ támadott a régi helyébe, új reménytől dobogott a kebel, új czélokért lángolt és küzdött a lélek, és a hivő ember még szenvedve is közelebb érezé önmagát az éghez. Az emberiségre még hosszú út vár, ama dicső czélig, melyet Isten tűzött ki elébe. Még szüksége van segitségre, hű vezérre, szüksége van a szentlélek gyámolitására. Nézzük e szt. órában az erkölcsi világ fejlődését a pünkösdi történet csudás fényénél, nézzük:

Mikép munkálkodik az életben a szentlélek?

I. Tisztit, seper;

II. Plántál s növel;

III. Tökéletesbit s boldogit.

I. A szentlélek az erkölcsi világban mindenek előtt tisztit, seper.

„Mikor pedig a Pünkösd napja eljött volna, valának mindnyájan egy akarattal együtt. Akkor lőn az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltölté az egész házat, melyben ülnek vala.“

A szentiró a lélek megjelenését a zúgó szélhez hasonlitja, és méltán.

Ha körültekintünk a természet országában, lehetlen fel nem ismerni minden lépten-nyomon a szélnek áldó hatását. Ez hajtja szét az ártalmas gőzöket, száritja ki a vészt lehelő mocsárt, ez rázza fel a tavat, a tengert s óvja meg igy a megrothadástól. A szél tépi, hordja el láthatlan kezével a kórót, a száradt levelet, hogy helyt adjon az újnak, ez újitja meg a levegőt s teszi éltetővé.

Igy munkál a szentlélek is az erkölcsi világban. Az önzés, az élvezetvágy, a föld rögéhez csatolná az embert, igy lassanként visszavetné az állatok sorába s igy eszét, lelkét az enyészet örök sirjába temetné. De meg-megjelenik ottan-ottan a lélek, mint a zúgó szélnek zendülése, keltve új eszméket, új elveket. Forradalmat idéz elő a szellemországban, felforgatja alapjában a tespedt erkölcsi életet, eltemeti rendre a megkorhadt régi intézményt s ennek sirján deriti fel egy boldogabb kornak pirosló hajnalát. Meghatóan igazolja ezen állitást az első Pünkösdre következett időszak, a keresztyénség tova terjedése.

Ker. H.! Mikor Jerusalem tudósai, főpapjai, tanácsot ültenek, hogy Jézus tanának hóditását meggátolnák, egy fenkölt gondolkozása farizeus Gamáliel igy szólt: *„Atyámfia gondoljátok meg mit tesztek.* Ha nem Istentől van e tudomány, akkor megsemmisülend magától, de ha Isten lelkétől van, akkor ti ezt meggyőzni nem fogjátok soha!“ Visszatekintve most majd kétezredév történetére az evangeliom harczaira és diadalaira, mi feltétlenül, joggal hangoztatjuk. hogy a Krisztus tanában egy láthatlan hatalom: a szentlélek munkált.

Midőn a keresztyénség megszületett, Izrael vallása szűkkörű világnézetté, rideg szertartássá törpült, csak a nemzeti büszkeségnek szolgált alapul. A pogányság leélte magát, lelketlen bálványozássá lett, annyira, hogy p. u. a római császárok végrendeletükben, sőt némelyek már

életükben isteneknek nyilvánították és imádtaták magukat. A nemesb szellemek kétségbe estek, öngyilkosokká levének, a sokaság pedig ott hajlongott nyomorultan zsarnokai tipró lába előtt. Mindenütt hanyatlás, borzalmas süllyedés. De eljött az idők teljessége, felhangzott az evangeliom s ebben kibocsátá Isten az ő lelkét s ez sepert, tisztitott, mint a zúgó szél. Áthatott a társadalom minden rétegein, rombolva a korlátokat, miket az önhittség emelt. Behatott a szegénység gunyhajába s szétzúzta szolgabilincsét, utat lelt a palotába s földre hányta a zsarnok pálczáját. Bezúgott a templomokba, kiverte onnan az áldozati barmokat, letörte a néma bálványokat. Hasztalan kelt harczra az ó-világ, az evangeliom s ebben a szentlélek ellen. E lélek áthatott máglyán és vérpadon — terjedt és hóditott s diadalmat vett a zsidóságon és a pogányságon.

És mikor a középkorban a babona, az önzés újra eltemetni látszott az evangeliomot, — ismét felkelt az a pünkösdi lélek a reformáczióban, mint egy zendülő szél, mint egy tisztitó tűz. Áttört a babona az önzés hatalmán; megseperte az egyház szentélyét, biztositotta Jézus tanának uralmát s ebben a haladást. K. h.! E lélek — az Úrnak szent lelke él és munkál az egyházban, az életben ma is.

Még sok a gyarlóság, az önzés, a setétség. A mi ezek ellen folytatja a harczot az igazság nevében, a mi ostromolja a bűnt, az önbálványozást, az ama pünkösdi szentlélek. De végül az egyes embernek élte is egy folytonos harcz nemcsak a külakadályok, hanem ön-ön indulatai, szokásai, gyarlósága ellen is.

A szentlélek — mely az evangeliom által munkál — éleszti a küzdelmet, gyámolitja a diadalt az alacsony önzés, a vétkes vágyak ellen. E lélek sepri, tisztitja a szivet. Ki elzárkódzik az Isten igéje és szentlelke elől — annak keble, mint az élet tanusitja — egy megtespedt tóvá lesz, melynek mérges párái közt csak a szivtelenség, a bűn undok férgei tanyáznak. A ki ellenben éhezve és szomjuhozva az igazságot, feltárja szivét az evangeliom előtt, annak erkölcsi életét megtisztitja a láthatlanul működő szentlélek. Megtöri ott az ó-Ádámnak uralmát, a

földhöz tapadt önzést; kitépdeli a rosz szokásoknak mérges gyümölcsöt termő fáit gyökerestől. Szétszórja a csüggedés, félelem, a lélekölő aggodalmak sötét fellegét, mely ottan-ottan az embernek hitvilága felett megtorul. Meghozza a törödelmet, s ez által teljesen kigyomlálja s felszántja a szivet, hogy igy új szent feltételek, nemes érzelmek gazdagon termő földévé tehesse.

II. Másrészről azonban a szentlélek nemcsak seper, tisztit, hanem plántál s nevel is.

A szél a merre megy, szárnyain virághimport s magvakat hord észrevétlenül is, kelt velük új életet s gazdagitja a természet országát. Igy hozott új magvakat az emberiség keblébe amaz új lélek is, mely megjelent s tovább hatott, mint egy zendülő szél.

„Megtelének szentlélekkel mindnyájan és kezdének szólni más nyelveken, a mint a szentlélek ád vala nékiek... Mikor ez a hir kiment volna, egybegyüle a sokaság és eszük veszett, mivelhogy hallaná minden azokat az ő tulajdon maga nyelvén szólni.“ Különböző országokból jőnek, ott lakozó izraeliták Jeruzsálembe az ünnepre, kiket a régi szertartás már ki nem elégit, de e mellett hő vágygyal keresik az Isten tisztább ösmeretét, óhajtják azon tant, mely a sziveket boldogitva csatolja össze s felülemeljen a szűkkeblűség avult korlátain. S im ezek hallják az apostolok szavát, tanát megértik, mintha csak lelkükből fakadt vón. Hogy beszélhettek a tanitványok oly nyelven, melyet mindenki megértett? Sz. h.! az a nyelv, melyet megért szegény, boldog, mely életre kelti a csüggedőt, melyre felszáradnak a szenvedő arczán lepergő könyük — ez a szeretet nyelve. Ez volt amaz egyik drága ajándék, melyet a szentlélek átültetett az evangeliom által az emberiségnek ajkára, szivébe. A keresztyénség a szeretet vallása, az Istenben atyát ismertet, embertársainkban testvéreket s fent és alant a világ minden szögletében szeretni és jót tenni tanit. És bámulva szólnak tovább ama jövevények — im „halljuk, hogy szólják ezek a mi nyelvünkön az Istennek nagyságos dolgait!“ Igaz Istendicsőitést, annak lélekben és igazságban imádását hirdették az apostolok s szavuk megragadá a nép

szivét, lelkét. A hallgatók úgy érzik, hogy saját szent sejtelmük, óhajuk valósult meg a hallott igékben. Szivhez szóló, kedves volt előttük, azért érték meg s fogadták örömmel. Igaz Isten félelmet, tiszta emberszeretetet plántált a lélek Jézus tana által az élet kertébe, és ápolta ezeket hiven. Ezért leve e tan egy új világ alapja.

Bizalmat, törhetlen reményt és boldogságot hoztak az apostolok az evangeliomban a világ számára. A hirdetett szent vallás nyomán az emberi méltóság ébredő tudata, a lelki szabadság derengő érzete ragadta meg a kebleket; ezért volt amaz egyszerű galilei halászoknak tériti munkásságuk ellenállhatatlan.

Im! mig ott Rómában, Athenben s Ázsia gazdag városiban a pogány bölcsek s a bálványok papjai versenyezve tömjéneznek a biborba öltözött gonoszság zsámolya előtt, addig a lelkesült hivek által terjesztett keresztyén vallás itéletet menydörög a bűn felett palotában és gunyhóban, s dicsőiti az igazságot még a bilincsben s a máglya tüzében is. Szétvagdalja az ó-világ kapcsait, és újat teremt a dölt romok felett. Mig egyfelöl a pogányok s a zsidók, szabadok s rabszolgák egymásban az embert gyűlölik s eltiporják; másfelöl az evangeliom kitűzi a testvérszeretet zászlaját, s egyesiti alatta a hivő kebleket tekintet nélkül rangra, nemzetiségre, mint Isten gyermekeit. Mig ott a pogányság kihalt hitével csak a végenyészetet látja s féli a jövőben s azért őrült vágygyal, szivét lelkét feláldozva siet élvezni a jelent, addig itt Jézus tanában a szentlélek a jelen bajaiért, az ingatlan hűségért az örökkévalóságban mutatja fel a dicső jutalmat. Szóval e lélek az élő hit ápolása által biztositotta az erénynek, a jónak diadalát s megalkotta az Isten országát. És a szentlélek teremtett, alkotott tovább is, folyton ültetve az életbe a nemes eszmék virágait. Miután beoltotta a társadalomba azon meggyőződést, hogy egyenlők vagyunk Isten előtt, megérlelte lassanként azon tudatot, hogy egyenlők minden emberek a törvény előtt is. Terjeszti egyre a testvériség szent érzelmét, hirdeti, épiti a szabadságot, mely a szent igazságon alapul. Hatása meglátszik mindenütt, hol hangra lelnek az evang. igéi.

„Béklyokat tör, lánczokat szakit, szabadságra nevel.“ Hol egy menedékhely épül a nyomorultak befogadására, tudjátok meg, ott az Úrnak lelke munkál. Hol a jóltevő keblek egyesülnek a szenvedők vigasztalására, az elestek felemelésére; hol a nevelés ügye buzgalomra talál, áldoz, fárad s nyomán elhat a felvilágosodás sugara az alacsony sötét gunyhókba is — mind ott a szentlélek munkál. A hányszor kebletekben igaz részvéttől dobbanik meg a sziv, a hányszor egy-egy jó tettnek csirája fakad lelketekben, a hányszor az igazság, a szent ügy hű bajnokaira lel bennetek, óh mindanyiszor az Urnak lelke volt munkás általatok és veletek.

III. Végül a szentlélek az életben tökéletesbit s igy boldogit.

„És lészen — mondja az Úr — az utolsó időkben kitöltök az én lelkemből minden testre... És lészen ez, hogy minden valaki az Úrnak nevét segitségül hivandja, megtartassék!“ A gondviselő Isten megtartani, üdvözitni akarja az embert; magának az embernek szive boldogságért dobog, ámde a boldogság alapfeltétele az igazság, az erény. Kinek lelkét bűnteher nem nyomja, az nem fél büntetést; ki az Istent féli s éltével tiszteli, az a haláltól nem retteg; ki az igazsághoz hű maradt jó és balsorsában, az közel van az Istenhez bár ha kereszt alatt görnyed; ki hitét az Istenben megőrzé halálig, az nyugodtan gondol a végső számadásra. Szóval csak az igaz nemes lélek lehet boldog. Igazságra, erkölcsi tökélyre azonban ismét az Isten lelke emel amaz örökdicső elvek által, melyek az evangeliomból fejlenek. Hol megőrzék a családok, az apák vallásos érzetét, hol fent lobog még a hitnek veszta lángja s termő földre lelnek a keblekben az igék, ott van Isten szerint való élet, ott a sziv tisztul, nemesbül a szenvedések kereszttüzében is; Istenfélelem s szeretet kapcsolja egybe a lelkeket, megáldott, szentelt ott mindennap. És továbbá hitünk, sejtelmünk is azt hirdeti, hogy ez anyag a test feloszlása után új élet vár a lélekre. A mennyi igazságot, tiszta öntudatot viszünk el oda magunkkal, annyiban leszünk ott is boldogok.

Mi tanuságot nyujt végül a pünkösdi csudás történet

emléke? A szentlélek munkál folyton a józan vallás, a hit által. Ki szivet tár előtte azt tisztitja, Istenhez emeli. Ki ellene áll daczolva, azt végül is elsepri, kiirtja mint egy zendülő szél — s nem marad áldás nyomdokain vissza. A jót, az igazságot a szentlélek végül is diadalra viszi. Kik ellene voltanak, az istentelenek, ön bűneik súlya alatt elpusztulnak; a jók, az igazak pedig, kik az Isten nevét segitségül hivták, megtartatnak, megdicsőittetnek. Véssük szivünkbe ezen üdvös tanuságot. Legyünk az igének ne csak hallgatói, hanem megtartói is. Igy tapasztalni fogjuk a szentlélek áldó munkásságát önön éltünkben is. Keblünkben hit-, remény-, szeretettel járunk Jézus szent nyomdokán, s könnyűnek fogjuk találni az ő terhét s gyönyörűségesnek az ő igáját. A kisértések között erőt, bátoritást, a szenvedésekben vigasztalást nyerünk; s mig az élő hitben, igazságban folyton gyarapodunk, mindig közelebb érezzük magunkat Istenhez. És ha igy az Urnak élve, eljutunk végül az utolsó órára, ezen édes öntudattal bucsúzhatunk a mulandó léttől: Én ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, hitemet megtartottam, végezetre eltétetett nekem az örök élet koronája. Amen.

Gyurácz Ferencz,
pápai ev. pap.

Egyházi beszéd. *)

Alapige: *János ev. 10, 11—16.*

Isteni Megváltónk azért küldetett e világra, hogy kijelentse a mennyei Atyát, hogy megismertesse Isten lényegét és szent törvényét az emberekkel. S nem egy népnek, nem egy felekezetnek, — az egész emberiségnek adatott ő, hogy minden emberi teremtményeket egyesitsen az ő isteni országában, hogy megállapitsa számukra a tiszta istenismeret, vallásosság és üdv szövetségét, — az általános keresztyén anyaszentegyházat. Ismerve életének feladatát, önfeláldozó hűséggel teljesitette azt Jézus, hirdeté az örök élet üdvigéjét az egész népnek, a hivek hozzá sereglettek

*) Mutatvány a szerző sajtó alá rendezett, egész évre szóló egyházi beszédgyüjteményéből.

s minek utána elvették a szent lelket, megalapitották az általános keresztyén egyházat. Ámde — a mint maga mondotta — sokan voltak a hivatalosak, — mindnyájan azok voltak, — de kevesen voltak a választottak. Nem sereglettek mindnyájan mint engedelmes juhok az ő aklába, a nagy rész kivül maradt; idő kellett hozzá, mig szent tudománya mindenütt elterjedt a világon, s ma majdnem 19. század mulva is csekélyebb a keresztyének száma, mint azoké, kik az ő nevét nem vallják, s tanitását el nem fogadták. Sőt még azok is, kik a Krisztusról neveztetnek — felette különböznek egymástól hitökre, hitök vallására nézve; maga a keresztyén egyház nem egységes, hanem sokféle felekezetekre van osztva. De Krisztus mondotta tanitványainak a mai evangeliom szerint, hogy nincsenek mindnyájan az ő aklában, vannak más juhai is, melyek nem ezen akolból valók, de el fogja hozni azokat is, s eljő az idő, mikor majd egy akol és egy pásztor lészen. A keresztyén egyház egységének dicső eszméje van kifejezve ezen igékben, s azon biztositás, hogy a különféle vallási felekezetek meg fognak egykor szűnni s az egész megváltott emberiségnek közös tulajdonát fogja képezni az egy igaz üdvezitő hit, egyenlő vallási ismeret és örök szeretet. Hogy meggyőződhessünk arról, hogy vajjon van-e ennek alapja? lesz-e valaha egy általános keresztyén anyaszentegyház felekezeti különbségek és egyenetlenségek nélkül? gondolkodjunk ezen tárgyról, s a szent szöveg alapján legyen elmélkedésünk tárgya:

A keresztyén egyház egysége.

Lássuk 1-ször, hogy ez az ohajtott egység itt e földön nincs meg, nyomozzuk ennek okait és onnét eredő kötelességeinket, s

2-szor: Mi okunk van hinni, hogy a felekezeti különbségek egykor megszűnnek s lészen egy akol és egy pásztor?

I.

„Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség“ (Efez. 4, 5.) — ez volt a jelszó a keresztyén egyház első apos-

toli korszakában, szem- és fültanúk voltak azok, kik a népnek a keresztyén vallást hirdették, az eredeti kútforrásból, Krisztus szájából meritvén ezt. Hogy a Krisztus Isten fia, a ki értünk született, halálával a bűntől megváltott s feltámadása és menybemenetele által minekünk örök üdvességet biztositott — ez volt a közös egységes hit. — Ámde Krisztus vallásának ezen eredeti alapigazságait az emberek — természetesen — magyarázni, fejtegetni, bőviteni kezdették csakhamar, és mindenik a maga tulajdon észjárása és természete szerint. Az egyiknek ez, a másiknak más volt véleménye a hallott igazságokról s innét van, hogy már amaz őskorszakban is pártokra, felekezetekre oszlottak a Krisztus hivei, a mint annak világos példáját látjuk a korinthusi első keresztyén egyházban, melyben a keresztyének egy része Apollos, a másik Péter, a harmadik Pál szerint akarta magyarázni a krisztusi tant. Az apostolok a legnagyobb erélylyel igyekeztek elejét venni a nézetkülönbségekből eredő meghasonlásoknak; — de hijába! — a külső hitegység fenn nem tarthatta magát. S nem azt tanusitja-e az egész egyháztörténelem, hogy a keresztyén egyházban — habár mindenkor volt egy-egy hatalmasabb, számosabb felekezet, mely magát az egyedül igaz közönséges keresztyén egyháznak tartotta, de mindig voltak más különféle felekezetek is, kik egybenmásban nem egyeztek meg amazokkal. A hatalmasabb felekezet üldözte a többi felekezetek hiveit, szakadároknak, eretnekeknek nevezte azokat, s az önző felekezet vezérek tűzzel-vassal, gyilkos háborúviselésekkel akarták bebizonyitani, hogy csak ők a Krisztus igaz hivei, csak ők értik és tanitják jól a Krisztus vallását, csak ők keresztyének, a többieket hitetleneknek, pogányoknak, elkárhozottaknak tekintették. Krisztus megmondotta, hogy őt és ügyét nem kell fegyverrel védelmezni, mert „a kik fegyvert fognak, fegyverrel öletnek meg“, de a túlbuzgók megfeledkeztek erről, s a béke-hajócskáját a Krisztus egyházát felekezeti harczok szinhelyévé alakitották át. S mi volt ezen pusztitó harczoknak, a felekezetek gyilkoló türelmetlenségének eredménye? Oda jutottak-e végre, hogy csakugyan egy lett a hit, egy lett az Úr? meg-

szüntek-e létezni a különféle felekezetek? egygyé lett-e külsőleg is a keresztyén anyaszentegyház? megállapittatott és örök időkre biztosittatott-e a keresztyén hitnek külső egysége? egy akol és egy pásztor van-e most már csakugyan? — Bizony csak épen úgy állunk az egység dolgában mint őseink. Nemcsak hogy nem vagyunk mindnyájan keresztyének, hanem a keresztyén egyház is számos felekezetekre van oszolva. És ezek a vallás dolgában oly idegenek egymástól, pedig mindnyájan ugyanazon Krisztus hiveinek vallják magokat. — S jól van-e ez igy, k. a. f., helyes-e, hogy ebben a nagy akolban a Krisztus egyházában oly sok kisebbféle akol van, hogy az az egy közönséges keresztyén anyaszentegyház oly sok felekezetekre van oszolva? — Hogy ez nem jól van, hogy sokkal szebb és boldogitóbb volna a keresztyén egyház, ha csak egy felekezetből állna, ha a keresztyének az ő vallásukban, hitökben mindnyájan megegyeznének: erről — azt hiszem — meg vagyunk győződve mindnyájan. De hogy a hitnek ama külső egysége el nem érhető, hogy a felekezetiség meg nem szünhetik itt e földön soha, hogy az az egy akol és egy pásztor eszméje gyarló emberek közreműködésével nem fog megvalósulni: arról is könnyen meggyőződhetik az, a ki ismeri az emberi természetet. Az ember nem gép, az ember esze, lelkiismerete szabad. Egy ember sem erőszakolhatja másra a maga nézeteit, véleményeit. Akarmit tesznek az emberrel, de azt soha sem tilthatják meg neki, hogy vallása, hite tárgyairól ne gondolkozzék saját hajlama, saját észjárása és saját lelkiismerete szerint. Már pedig nem látjuk-e, hogy alig van két ember, a ki minden gondolataiban, minden hajlamaiban tökéletesen megegyezne egymással? A hány ember, annyi vélemény — annyi különféle vélemény különösen a vallás igazságairól, melyek csak hitünkhöz, sejtelmeinkhez tartoznak, nem pedig közvetlen érzéki ismereteinkhez. Valaki egyszer több egyenlő órát helyezett maga elé, s azon igyekezett, hogy azok egy hajszálnyira tökéletesen egyenlően járjanak, — fáradsága hijábavaló volt. Már pedig az ember nem óra, az ember esze szabad, melyet korlátozni nem lehet. Ebből természetesen következik, hogy a keresztyén

egyháznak és hitnek egysége gyarló emberek között a lehetetlenségek közé tartozik. Nincs, nem lehet itt e földön egy akol és egy pásztor.

Ámde ez ismét mire inditson minket? arra-e, hogy minden ember csak azon vallástanitást tekintse egyedül igaznak és egyedül üdvözitőnek, melyet saját hitfelekezete magáénak vall és e mellett elitélje és kárhoztassa a többi felekezetek tanitását? eretneknek, hitetlennek, pogánynak nevezvén azt? Arra inditson-e ez minket, hogy minél magasabb válaszfalakat emeljünk saját felekezetünk és a többiek között? s átvigyük-e a vallásnézeti különbségeket még a társas életbe is? hogy ne is társalogjunk azokkal, a kik nem úgy imádják Istenüket, mint mi, s egy vagy más vallási tárgyra nézve más véleményben vannak? Nem, a. f. i., nem ez a mi feladatunk. Nem azért vannak a felekezetek, hogy egyik a másikat kárhoztassa, hanem azért, hogy mindenik a maga utján, a maga körén belül keresse azt, a mi egyedül igaz, maradandó, örökkévaló. Nem halljuk-e mit mond Péter apostol, a ki pedig életviszonyai folytán egy kissé még felekezeties ember volt: „Atyámfiai látom most már, hogy az Isten nem személyválogató, hanem minden nemzetségben kedves neki. a ki őt féli és igazságot cselekszik.“ (Csel. 10, 34. 35.) — És mi mégis oly szűkkeblűek volnánk-e, hogy a felekezeti különbségek miatt kiirtanók szivünkből az embertársaink iránti szeretet és békességes tűrés érzelmeit? Nem, k. h., a Megváltó azt mondotta hiveinek, minekünk is: „Arról ismerlek meg titeket, hogy az én tanitványaim vagytok, ha egymást szeretenditek.“ (Ján. 13, 35.) — Ime a keresztyén egyháznak azon egysége, mely már e földön is elérhető. A szeretetnek, az egymás közti békességnek, türelemnek, egyetértésnek szövetsége ez, mely fennállhat akkor is, ha a Krisztus hivei különféle felekezetekre vannak oszolva. Ne engedjük tehát, hogy a vallás- és hitbeli különbségek ellenségekké tegyenek minket egymás iránt, legyünk hivek azon felekezethez, melyben születtünk, neveltettünk, azon egyházban keressük lelkiismeretes buzgósággal a Krisztus tiszta igazságát, de ne feledkezzünk meg arról, hogy a felekezeti egyházi tani-

tások — melyeket emberek szerkesztettek — soha sem lehetnek tökéletes hű kifejezései azon egyedül üdvözitő mennyei vallástudománynak, melyet az Isten fia kijelentett. Hiszen mi emberek, korlátolt eszű gyarló teremtmények nem lehetünk tökéletesek azon érzék feletti mennyei vallásigazságok ismeretében, a mi ismeretünk, a mi hitünk csak rész szerint való. És midőn ezt tudjuk, — ne bizzuk el magunkat — mintha a czélt már elértük volna, legyünk békességszeretők, legyünk türelmesek azok iránt, kik ugyanazon pásztornak juhai, de nem ugyanazon akolba valók. Az a jó pásztor végre azokat is előhozza és minket is egyesit azokkal örök felbonthatlan szövetségben, és végre mégis lesz egy akol és egy pásztor. Lássuk

II.

Van-e okunk ezt hinni és reményleni? s mire inditson minket ezen remény?

Mi Krisztus hivei vagyunk, s mint ilyenek mind igazaknak és ámeneknek tartjuk azokat, a melyek szájából kijöttenek. Ő maga mondotta, hogy egy akol és egy pásztor lesz, s mi nem kételkedhetünk abban, hogy egyszer majd teljesen meg fognak szünni a vallásbeli külömbségek s meg fog valósulni az egy közönséges krisztusi egyház, a tökéletes isteni ország eszméje. Biztosit minket erről Pál apostol is, a ki azt mondja a korinthusi 1. levélnek 13. részében: „Rész szerint vagyon bennünk az ismeret és rész szerint a prófétálás, de minekutána eljövend a tökéletes teljesség, akkor eltöröltetik a mi részszerint vagyon. Most látunk tükör által és homályos beszéd által, de akkor majd szemtől szembe.“ Ugy van, k. a. f., mig itt e földön vagyunk, csak hinni és képzelni vagyunk képesek az érzék feletti dolgokat, de látni és megfogni nem; s épen azért nem csudálhatjuk, hogy az emberek különféle nézeten vannak azon láthatatlan dolgokról, melyekről egyik sem tud a másiknak kézzelfogható közvetlen felvilágositást nyujtani. De hitünk örök életet igér nekünk, mi tudjuk, hogy a hitnek világa meg fog szűnni, s helyébe lép majd a tiszta tökéletes közvet-

len ismeretnek világa, a gyarlóságok és tökéletlenségek ideje után a teljesség ideje: az öröklét következik. És ha majd szemtől-szembe látjuk hitünk tárgyait: lehet-e még akkor is véleménykülönbség közöttünk? képzelhetők-e még ott is vallás- és hitbeli nézetkülömbségek? A mig csak távolról ismerünk valamit: addig vitatkozhatunk felette, az egyik igy, a másik máskép képzeli azt a mit nem lát; de ha egyszer a vitatott tárgy látkörünkbe esik, s mi azt érinthetjük: akkor természetesen annak minéműsége felől nem vitatkozhatunk. És igy a vallási viták, a felekezeti külömbségek meg fognak szűnni a teljesség mennyei hazájában, s azok a kik e földön mint különféle felekezetek hivei egyenetlenkedtek egymással — ama tökéletesebb létben egyesülnek az Istennek látásában és egyértelmű és soha meg nem szünő imádásában.

Igen, keresztyének! lesz egy akol és egy pásztor, — az üdvözült lelkeknek örök szövetsége, egyenlő értelem, örökkévaló szeretet. — A Krisztus, a ki egységes anyaszentegyházát a lelkek üdvösségére itt e földön megállapitotta, az élet fejedelme él és uralkodik mindörökké, s mi mint üdvözültek körülötte gyülekezünk egybe, mert a hol Ő van, azt akarja, hogy azok is ott legyenek, kiket neki adott a mennyei Atya. Nem lesznek ott majd igaz hitűek és eretnekek, az emberek által készitett egyházfelekezeti tanrendszerek nem választják el ott többé az istennek egyaránt üdvösségre teremtett gyermekeit; nem lesz ott külömbség „sem zsidó, sem görög, sem úr, sem szolga, sem férfiu, sem asszonyiállat között", mindnyájan egygyek leszünk a Krisztusban.

Megdicsőült Megváltónk! add nekünk e földön is a te lelkedet, a szeretetnek, egyetértésnek lelkét, hogy véleményeink különbözése mellett is mindnyájan a szeretetnek egyességében tisztelhessünk, mig eljutunk a te mennyei szent országodba, hol Tégedet és a mennyei Atyát dicsőiteni fogjuk mind örökkön örökké, Amen.

Kolbenheyer Albert,
csernyei evang. lelkész.

Urvacsora előtti beszéd.

(Pünkösdkor.)

Keresztyének! Ünnepet ülünk, örömünnepet, — a keresztyén egyház megalapitásának emlékünnepét. A tanitványok hiven a Mester parancsához: *„elküldöm reátok az én atyám igéretét, ti pedig maradjatok Jeruzsálem városában, mignem felöltöztettek mennyei erővel“* — együtt valának, várva a mennyei erőnek, az igazság lelkének velök való közöltetését. S ime csakhamar beteljesülvén a nagy Mester igérete: vevék Istennek szentlelkét, ama csudálatos lelki erőt s szent lelkesedéssel predikálva: megvetik alapját a keresztyén egyháznak s lelkesedésök gyülekezetet teremt!..

Az első Pünkösd a ker. egyház születésének dicső ünnepévé lett. Azóta a csekély alapon hatalmas, erős épület emelkedett, a kis forrásból méltóságteljes folyam képződött, — a parányi mustármagból tekintélyes — terebélyes fa nevekedett. A tanitványok a lelkesedés által bátrakká lévén, elmentek széllyel minden népek közé, hirdetvén azt a tudományt, melyet tőle tanultak, hirdetvén Krisztust, ki megfeszittetett. Hogy minő eredménynyel? mutatja a jelen. Áll a keresztyén egyház annyi üldözés daczára ma is! áll szilárdan: hirdetve életképességét. Állnak s magasan, büszkén emelkednek égfelé a keresztyénség templomai: honnan vigasz hirdettetik a szomorkodóknak, az élet terhei alatt megfáradtaknak s bocsánat a megtérő bűnösöknek!!!

Jézus előtt sötét ború fedte az emberiség élet egét, melyben az ember csak tévelygett. Istentől félt, rettegett, mert haragtartó, bosszúállónak képzelte azt, ki a bűnt nem hagyja büntetés nélkül, sőt keményebben bünteti, mint érdemelné az ember *„harmad s negyed iziglen“*: s ime Jézus tudományával oszlatá a borút, mutat útat a tévelygőnek, gyujt világosságot, megismerteti Istent, mint szerető Atyát, ki a megtérőt szeretettel fogadja magához, a bűnöshöz irgalmas, kegyelmes. Kibékiti az embert Istennel s felmutatja előtte a czélt. Hirdet oly igét, mely *„muljék el bár az ég és föld — mindörökké megmarad“*.

Uj eget, új földet teremtett. S nemes munkájáért:

mert boldoggá akarta tenni a világot, a kunyhó koldúsát ép úgy, mint a palota gazdag lakóját, mi lett jutalma?... hálátlanság, folytonos bántalom... a végső feleletet pedig a Golgotha kinos keresztje adja meg. Meg kelle halnia, el kelle vérzenie az emberiség legnagyobb jóltevőjének, az örök példányképnek, a világ világosságának.

Mielőtt azonban a legnemesebb lélek elhagyta volna porsátorát, hogy megtérjen az Atyához, ki adta volt azt: midőn Jézus látta ellenei győzelmét, érezte közel halálát: egybegyüjté tanitványait, hogy elköltse velök az utolsó vacsorát. Együtt valának tehát Mester és tanitványok. Ott ül Jézus tanitványai körében a bizonyos halál érzetével. Fáj neki az emberi hálátlanság, de a nagy fájdalomnál sokkal nagyobb, erősebb az emberek iránti szeretete. Kész életét adni az emberekért, kész elviselni a halált az emberiség üdvéért, boldogságáért.

Meghalt, hogy övé legyen a diadal, a halál, az enyészet felett, hogy sirjából a szellem örökéletű napvilága ragyogjon fel. Az eszme, melyet hirdetett nem halt meg, nem bukott el vele, csakhamar lángra gyult, hatalmas lángra, világitva sokaknak, ezreknek: ma milliónknak. S e láng az első Pünkösdkor tört ki elsőben, midőn a lelkesedés megteremté az első keresztyén gyülekezetet.

Jézus! te, ki megismertetted velünk Istent, mint szerető Atyát, megtanitál bennünket, mint kell őt imádni: *„lélekben s igazságban“*: áldunk mi tégedet. Ez emlékednek szentelt asztalnál, melyen fel vannak téve a te megtöretett testednek s kiontatott vérednek jelképei a te *emlékezetedre:* csodálattal eltelve állunk meg szereteted nagysága előtt, melyet megmutattál irántunk egész életedben, de különösen *halálodban.* Bocsánatot hirdettél te mennyei Atyád nevében azoknak, kik bűneiket elhagyva — a te erkölcsi szent törvényeid utára térnek: oh légy velünk biztatásiddal, midőn mi is — megismerve bűneinket s elhagyva azokat — a javulás útjára térünk. Légy velünk biztatásoddal, hogy reményünk valósul, bűneink megbocsáttatnak. Fogadást teszünk itt, ezen emlékedre megteritett asztalnál, hogy mi ezután az általad felmutatott úton haladunk, tégedet követünk.

Hogy Isten ezen szándékunkban segitsen, imádkozzunk hozzá ekképen:

Sághi Sándor.

Esketési beszéd.

Szeretetnek örök forrása, mennyei édes Atyánk! Hozzád szóllunk, téged hivunk segitségül ez órában, midőn ezen te gyermekeid az általad szivökbe oltott szeretetnek boldogitó sugallatát követve, házastársakká lenni igéretet tesznek. Szenteld meg Mindenható! ezen egybegyűlésünket s cselekedjed, hogy a szivteljességéből mondhassák el ajkaik, előtted és előttünk, szent esküjök lekötő szavait. Amen.

Keresztyén jegyesek! Szeretett testvéreim az Úrban! Midőn az ember vándorútra kel, a bizonytalanság ellen, mit a jövő leple rejt, ellátja magát a szükségesekkel, nehogy meglepessék s előhaladásában akadályoztassék. Vándorútra keltek ti is, a nagy életútra, s e gyülekezetünk mintegy búcsúalkalom, melyen jóakarattal tanácsoljuk nektek, hogy életpályátok együtt történő megfutására a szükséges készülettel lássátok el magatokat; nehogy az hiányozván, fenakadjatok. Lássátok el magatokat, hogy a kebleteket jó kivánságaink szerént betöltő boldog megelégedés, a pályafutás nehézségei között is, el ne hagyjon titeket. Útra vagytok indulandók, vár titeket a bizonytalan jövő, hánykódik az élettengere, s ki arra gyenge készülettel indul el, nem állhatja ki a hányatást, az élet viharai elseprik őt, a hánykódó hullámok martaléka lesz.

Nem terhellek én titeket azzal, hogy az útra magatokkal viendő készülékek egész halmazát tárjam előtökbe; mit én tanácsolok, igen kevés, de teljesen elég. Legyen az élettengerén lebegő hajótok a *hit*, — horgonyotok *a reménység*, — kormányzó vitorlátok *a szeretet*. Azon hit, *„mely erössé tesz a viadalban“*, mely ha csak *„mustármagnyi is, hegyeket mozdit ki helyökből“*; — azon hit, *„mely által békességünk vagyon Istennel, a mi Urunk Jézus*

Krisztus által"; — azon hit, hogy „*semmi kárhoztatásuk nincsen azoknak, kik a Jézus Krisztusban vannak, kik nem test szerént járnak, hanem lélek szerént*". Ez legyen azon hajó, melyen az élettengerén haladtok. De legyen mentő horgonyotok azon reménység, mely „*meg nem szégyenit*"; azon reménység, mely felemel akkor is, „*ha szintén a halál árnyékának völgyében járnátok is*"; azon reménység, „*mely az igazaknak örömükre vagyon*", mert „*boldog ember az, ki az Úrban vetette reménységét*". „*A reménységnek istene töltsön be titeket örömmel*". Legyen kormányzó vitorlátok a szeretet, mely „*a lélek gyümölcse*". Ha a „*szeretet erös, mint a halál s kemény, mint a koporsó*", akkor érzitek, hogy „*e szeretettel a szegénység is jobb, mint a gazdagság gyülölséggel*". Igen szeretett testvéreim az Úrban! „*legyen hitetek erös, reménységtek türö, szeretettek munkás*". E szentháromság ha veletek leend, ha együtt futandó pályátokra e magasztosan boldogitó készülékkel indultok el, akkor dúljon bár a vész, tomboljon a vihar, csapdossanak a hullámok: megtaláljátok boldogságtok Ararát hegyét, — s a boldogság csendes és megérdemelt nyugalmat igérő kikötőjébe sértetlenül fogtok eljutni

Mielőtt azonban ez általam ajánlott készülékekkel magatokat ellátva, e szent helyről eltávozva, az élet sik tengerére szállanátok: egyházunk fenálló szokásához képest törvényes szükség, hogy itt ünnepélyesen nyilatkozzatok Isten szine előtt és mi előttünk szándékotok igaz voltáról, és hogy elfogadjam tőletek az ünnepélyes esküt.

Fogjátok meg azért egymás jobb kezét, ti pedig, kik jelen vagytok álljatok fel.

(Kikérdezés és eskü.)

Hallotta az Isten, hallottuk mi is mindnyájan a ti esküvésteket; legyetek ahoz „hivek, mind halálig, hogy elvehessétek az életnek koronáját." Legyen ez ünnepélyes percz reátok nézve, az igaz fogadalmat megjutalmazó égi boldogság pirkadó hajnala. Most pedig ezennel az Isten és az ország törvényeinek értelmében törvényesen egybekötött házaspárnak nyilvánitlak bennete-

ket, *) kivánván, hogy a szeretettel teljes Isten, az Úr Jézus Krisztusban a mi mennyei édes Atyánk, áldjon meg titeket lelki testi áldásainak bőségével élteteknek minden napjaiban.

Ti pedig, kik ez új-házaspár ünnepélyes esküjének tanúi valátok, jertek emeljük fel szivünket és kezünket a mi Istenünkhöz, kérvén reájok édes atyai áldását, jertek imádkozzunk eképen:

Isten! ki jóságod porgyermekeidhez abban is láttatod, hogy keblöket egy égi érzemény honává tetted s igy megszenteléd; kérünk tekints alá ezen új párra, mely nevedben bizva, szent frigyet kötött, mert szent a frigy, mely tiszta és igaz. Oh halld meg a fohászt, mely tiszta szivből hozzád érte mennybe száll.

Atyánk! kinek szerelmed el nem fogy soha, és hiven őrködöl porgyermekid felett, kérünk légy őrizője mindenütt ez új-pár léptinek. Teremtő szózatodra lelt hazát keblökben a boldogitó érzelem; te légy annak megőrizője is, hogy tiszta égi lángja származásához méltó fénynyel világoljon. S ha vész, baj éri őket az élet terhes s a jövő homályos útain, e szent fáklyát lobogtasd szüntelen szivökben, hogy jutalmukat vegyék, mit igazságod ád meg azoknak, kiknek keblében szeretet honol. Oh add, hogy e szent érzemény rózsával hintse bé a tán rögös utat, melyen a czélt elérni őket elhivád. Oh adj nekik hitet, reményt, hogy benned bizva nyerjenek erőt, ha küzdni kell s hányatnak éltükön. S ha majd a hányatás között fényes bizonyságot mutat a hit és bizalom a sziv érzelmiről, oh add meg a jutalmat ő nekik, s borús egökre hozd fel és hamar világodat, hogy lássanak derűt. Halld meg s vedd kedvesen a hálatelt fohászt, mit benned bizva égi trónusod felé bocsát az ajk, a mely alig rebeg, de a szivekben oltárod füstölve láthatod. Légy boldogitó atyjok ő nekik, s ha életök végéhez elközelg, add meg nekik a legszebbik babért, mely a halandó ember legnagyobb disze, azon elismerést, hogy a te útaidban jártak mindenütt. Hallgass meg oh Atyánk, az Üdvözitőért, a Jézus Krisztusért. Amen.

*) E mondat Fördős Agendájából van véve. *D.*

(Miatyánk.)

„Szeressétek egymást. A jó igyekezetekben ne legyetek restek. Lélekben buzgók legyetek. Az Úrnak szolgáljatok. A reménységben örvendezzetek. A háborúságban türők legyetek; a könyörgésben szorgalmatosok. A békesség istene pedig legyen mindenkor tiveletek.“ Rom. XII: 10, 11, 12. XV: 33. Amen.

Dömötör Bertalan,
tassi ref. pap.

Halotti tanitás.

Jó nő s édesanya felett. *)

Textus: Zsoltár 128. rész 1—4. vers. — *„Boldog ember a ki féli az Urat... Igy áldatik meg a férj, a ki féli az Urat.“*

A mily kopár s puszta a természetnek külömben oly szép s annyi ezer meg ezer életet tenyésztő tárháza, ha a tél fagyos lehellete, vagy pusztitó aszály felemészté benne mindazt, mi szép vala; a mily kopár s puszta az a vidék, melyen virág nem nő, fű nem zöldül, madár nem énekel: oly puszta és sivár az egyedül álló, a társaságos élet által semmiben nem érdekelt s a világtól épen e miatt elvonult embernek élete.

Oh ha az ember, a bűnre hajló ember, ki magára nézve boldognak teremtetett s a bűn miatt elveszité ártatlanságát; ha az ember akkor, midőn kiűzetett abból a paradicsomból, melyben ártatlanul, mint gyermek, úgyszólván a jó teremtő karjain szendergett: csak egyedül lett volna, nem lett volna társa, ki reá nézve megenyhitse ama szigorú itéletet: orczád verejtékével egyed kenyeredet, talán ott roskadott volna össze tehetetlenül a boldogság kertjének kapujában, melyből kiűzetett, talán ott veszett volna el mindjárt az első lépésnél, a megrenditő némaság s teljes egyedüliségben.

---

*) E beszédet egy hajlott korú, ritka házias nő s gondos anya felett mondottam el. A szöveget a boldogultnak férje választá alapigékül, mintegy ez által is le akarván róvni az elhunyt iránt érzett szeretetét s hálaját.

De véle volt az Isten, ki őt teremtette... és véle volt társa, ki elcsábitá ugyan s részesévé tette az első ismert bűnnek, mely miatt az eredeti tisztaságot elveszitéḱ: de vigasztalta is, társaságával enyhité meg az ember nyomorát. Véle volt az Isten, ki munkát szabott elébe, ki kimutatá a pályatért, melyen mozognia kell, ha élni akar;... és véle volt társa, ki a munkában segitse őt, ki a gyöngédség, odaadás s a szeretet tüzével élesztgesse, bátoritsa, biztassa s jutalmazza a munkában izzadót, letörölje homlokáról a veritékcseppeket, kibékitse sorsával, számára egy új paradicsomot, a *családélet paradicsomát* teremtve meg.

És az ember elvesztve az első paradicsomot, mert jónak teremtetett: hálás volt Istenéhez, félte azt, ki kiűzte őt a boldogság kertjéből s *isteni félelméért* nyeré azt a boldogságot, hogy *kezeinek munkáit eheté, hogy felesége, mint a termö szöllö az ö házában s fiai, mint az olajfának ágai asztala körül.*

Oh minő jutalom, oh minő boldogság egy csöndes othont, egy békés paradicsomot birni a családban! s minő fájdalom, habár az életnek alkonyán is, elveszitni azt! Pedig a természetnek rendje, Istennek, a bölcs teremtőnek akaratja ez.

Ime most is, a jelen alkalommal gyászos koporsót, és a koporsóban egy csendesen szendergő halottat, egy általunk szeretve tisztelt férfiúnak jó házastársát, gyermekeinek gyöngéd gondos anyját adjuk át a sirnak... De még a koporsóból is, de még a sirból is, visszakiált a mult, az ő egész multja, emléket kérve életéért. Adjuk meg ezt, K. T.! mig itt együtt leszünk. Állitsunk emléket a jó nő és édes anyának a felolvasott igék alapján. Állitsuk össze a jó házastárs képét, kinek férje

I. kezének munkáját eheti;
II. boldog, jól van dolga;
III. fiai, mint az olajfának ágai, asztala körül.

I.

A férfiú sorsa: izzadni, fáradni. Midőn az Isten által teremtett első ember elveszité a paradicsomi boldogságot,

itélete amaz azóta soha nem enyhült és meg nem változott rendeletben hangzott el: *véres verejtékeddel egyed kenyeredet.*

De bár az ember munkára van teremtve s megmásithatlan sorsa az, hogy munkájának kenyerét kell ennie: lehetetlen mégis nem éreznünk s be nem látnunk, hogy kenyeret keresni, kenyér után futni s a megkeresettet megtakaritva nyugodtan költhetni el, nem egy dolog. — Az ember mozoghat, futhat, fáradhat, de a mint sokszor megtörténik, hogy nem a gyorsaké a futás, nem az erőseké a diadal: úgy sokszor megtörténik, hogy sok becsületes munkában megőszült ember jut élte alkonyára kenyér nélkül. — Erős volt, tehát küzdött; gyors volt, tehát futott, de másé lett a kenyér, másé a diadal. — S vajjon miért van ez, miért történik ez igy egyes emberekkel? könnyelműség-e, gondatlanság-e, vagy a kitartás hiánya okozza azt, hogy munkában őszült agg, könnyek közt költi el a kegyelemkenyeret? Oh sokszor ez is, de legtöbbször egy jó, egy igazán hiv házastárs hiánya. — Nem volt, ki véle küzdjön, s segitsen ott, hol ő, a férfi mit sem tehetett; nem volt, ki gondosan megtakaritsa, összeszedegesse a maradék darabokat, hogy a csekélységnek látszó hulladékból a késő idők tartaléka előállhasson: szóval nem volt mellette az, ki gondos előrelátással épitse a házat, az öregkor békés, csendes menedékét.

Valóban úgy van, Sz. Gy.! A munkás férfi keres, küzd, fárad, mert van ereje arra, hogy küzdjön, fáradjon, harczoljon az élet nagy harczában. — De csodálatos! nincs ereje arra, hogy megtartsa azt, mit megkeresett; nincs érzéke a takarékosság iránt, mint a nőnek, ki ösztönszerű gondossággal takargat és épit, forintokat mentve meg ott, hol a férfi krajczárokat is alig láta. — És ez igy és nagyon helyesen van. — Mert a férfiunak már erejével is ellenkezik az, hogy figyelmét kicsinységekre terjessze ki; mig a nőnek épen gyengeségéből foly, hogy nagy dolgokat nem vihetvén véghez, kicsinységeknek látszó. de mégis fontos dolgokra terjeszti ki figyelmét, gondosságát. — Ezért van az, hogy mig a férfiu takarékosságát legtöbb esetben

kicsinykedésnek, fösvénységnek, önzésnek, bűnnek látjuk, addig a női takarékosság: előrelátás, bölcseség, erény!

Igen a jó nőé, igen a takarékosé! De hányszor látunk példát az ellenkezőre, hol a nő hiúsága, telhetetlensége juttatja koldúsbotra a férfiút, a családot; — hol a férfiúnak minden ereje, becsületessége, minden törekvése hasztalan, mert nejének dőlyfe, nagyravágyása, még legdrágább kincsét, a becsületet is hidegvérrel koczkáztatja meg . . .

El a sötét képpel... el e sötét gondolattal s ellenvetéssel, K. T.! ne emlékezzünk itt ama boldogtalanságról, kiket Isten megvert; ne emlékezzünk itt ama szerencsétlenekről, kik nem ehetik munkájuk kenyerét s kik az élet estvéjére fájó visszaemlékezésnél egyebet nem vihetnek. — Sőt ismerjük el, ismerjük el épen e sötét ellenvetés folytán, hogy boldog a férfiú, ki talált jó feleséget, kinek szorgalma s takarékossága folytán munkájának gyümölcse nem repült el, hanem kenyerét eheti.

II.

De mi a kenyér béke nélkül? Mindig csak a világ zajában, az örökös harcz és küzdelemben futni s fáradni végre is kimeriti az emberi erőt. — A sors csapási között, csöndes otthon nélkül, vigasztalás nélkül leroskad a lélek, megbénul az erő, elhallgatnak a munkásságra ösztönző vágyak és remények. — Hiába lesz kincsünk, hiába mindenünk, ha az, kivel megosztanánk, ha az kiért munkálkodánk, nem nyujt menedéket, nem ád és biztosit egy oly csendes otthont, hol munkánk gyümölcsét, csendes boldogság közt, nyugton élvezhetnők. Hiszen legyen bár dús, vagy legyen bár szegény; legyen tudós, vagy legyen együgyű, boldog csak úgy lehet, hogyha van otthona, van házi békéje. — Oh a családélet béke nélkül pokol; örök tűz az, mely menthetlen emészt fel maga körül mindent, mi emberi szivre ez életben kedves és boldogitó lenne. — Kinek nincs otthona, avagy ha van, abban házastársa balgaságot szól, mint Jób felesége; kinek nincs otthona, avagy ha van, abban folytontartó lárma, békétlen zűrzavar várják őt haza: egyformán boldogtalan. Sőt tán ez utóbbi lesz boldogtalanabb, mert jobb lakozni a ház-

nak zugolyában, elhagyatva, magánosan, mint háborgó asszonynyal egy fedél alatt; jobb lakozni a pusztának földén, mint feddődő, haragos asszonynyal... mondja a bölcs király Salamon.

Oh mily boldog, mily szerencsés tehát az ember, kinek házát egy bölcs, takarékos asszony csendes, békés otthonná változtatá, hol menedéket talál s nyugodtan eheti munkájának kenyerét; — hol elvonulhat a világ zajától, hol enyhitő kezet talál, ha tán a harczban sebet kapott. Oh a férfiúnak, ki munkára van teremtve, a férfiúnak, kinek harczolni kell s ki harczolni tud; ki épen a bátor küzdelemmel hivja fel maga ellen a figyelmet, a sokszor ellenségeskedő, irigykedő figyelmet; a férfiúnak, ki vágyott s reménylett és csalódnia kellett: mire nincs nagyobb szüksége, mint egy csendes otthonra. — Ki megtalálta ezt, boldognak mondhatja magát, mert jól vagyon dolga, mert felesége, mint a termő szőllő, az ő házában. — Parancsot nem kap ő, rideg fönséggel utasittatva ki az élet piaczára, beszerezni a hiúság pipere czikkeit; parancsot nem kap ő, hogy tegyen valamit nője kényelmeért, mert szives kérelmet kell teljesitnie s mosoly kiséretében kap egy-egy kis dorgálást, netalán beállott mulasztásaiért; — de igy veszi a biztatást is, igy a vigasztalást, ha bánat érte őt utol, a pályatéren való küzdelemben.

III.

A férfiú az életnek s kivált a családéletnek legfőbb boldogságát, s a családfő, munkájának, küzdelmeinek jutalmát, jól nevelt gyermekeiben, azok boldogulásában, jóságuk s szeretetükben találhatja fel.

Oh pedig itt s épen ebben mily sokszor s mily fájdalmasan kell csalódnia a gyöngéden szerető szülei szivnek? — Mily sokszor szakad le a gyermek a szülei szivről úgy, hogy végképen megsemmisülni látszik minden kötelék, mely őket egybefűzé; mily sokszor történik meg, hogy a becsületben őszült, munkás életet élt édes apának fiai nem olajfának, nem a békességnek s boldogságnak

ágai, hanem a szenvedéseknek, a szégyennek s gyalázatnak töviskoronái az ősz fejen, a barázdált homlokon.

De a férfiú, a családfő, kit munkássági tere gyakorta elszólit a család köréből, kinek a kültársadalom, a szülőföld s haza iránt tartozó kötelmei folytán gyakran kell magára hagynia családját, nem tehető szorosan felelőssé gyermekeinek első neveléséért. — Az egész teher, a legnagyobb munka e tekintetben a segitő társ vállaira nehezül s voltaképen az ő szivének jó tulajdonaitól, szelidségétől, jóságától s szorgalomban példaadásától függ gyermekeinek egész jövője s boldogsága.

A férfiútól is sok függ, mert az ő kötelessége „lakhelyét kényelmessé tenni“, hogy abban gyermekeinek jól légyen dolguk; az ő kötelessége *úgy élni otthon*, hogy példaadásával önkénytelenül is azon gondolatot keltse fel gyermekeiben, hogy csak az, ki úgy él mint ő, lehet boldog igazán. De ez még kevéssé befolyásolja a család kicsinyeit, hatással sem lesz rájok később sem, ha a gondatlan anya a könnyelműséget, a hiúságot, nagyravágyást, vagy a gyűlölködés, irigykedés érzelmeit hagyta kifejlődni a mindenre fogékony gyermeki kebelben.

Oh az édes anya, az édes anya az, ki gyermekének szivét jóvá, szeretettel teljessé formálhatja; ő veti meg gyermeke első, házi nevelésével a jövő nagyságának alapjait s bizonyára ő az, ki a családban a legédesebb, legboldogitóbb jutalmat szerezheti meg s nyujthatja a férfiúnak az élet küzdelmeiért s eszközölheti, hogy fiai mint az olajfának ágai, legyenek ő asztala körül. — Az a kimerithetetlen szeretet, az a soha nem lankadó gondosság, gyöngédség; azok az anyai érzelmet megszépitő aggodalmak, melyeket kiáll gyermekének ágyánál, az a szeretet, melyet nem bátortalanit el a veszély, nem gyengit meg a méltatlanság, nem fojt el a hálátlanság; az az önzetlenség, melylyel lemond gyermeke jólléteért a világ örömeiről, oh nem, nem a férfiúnak, nem az apának, hanem a szerető, jó, a gyermekeiért s gyermekeiben élő édes anyának tulajdona. — Gyermekeihez ő áll legközelebb s igy övé a főérdem, ha gyermekei jók, övé az érdem, ha a férfiú, munkájának kenyerét, a boldogság

édes érzetével oszthatja meg asztala körül ülő gyermekeivel.

Boldog hát a férfiú, ki féli az urat és a ki az ő útaiban jár. — Kezének munkáját eheti az; jól lészen dolga, mert felesége mint a termő szőllő az ő házában és az ő fiai, mint az olajfának ágai asztala körül.

Azért, K. Társam! légy bár — ha férfi vagy, bármely magas polczon, *féljed az urat és az ö útaiban járj*, hogy *boldog lehess mind te, mind a te magod.* — Légy bár — ha nő vagy, bármilyen helyzetben: töltsd bé kötelmedet, hogy *a férfiú megszenteltessék te benned.* — Légy takarékos, gondos, hogy férjed munkájának kenyerét ehesse; légy szelid és engedékeny, hogy találjon békét s boldogságot otthon, a te körödben; légy gyermekeidnek okos édes anyja, hogy fiai, mint az olajfának ágai, legyenek asztala körül. Igy lészsz felejthetetlenné szerelmesid között; igy lészsz megáldva a Sionból azon békességgel, mely az Örökkévalónak békessége.

Ezen beszéd előtt mondott ima.

Életnek és halálnak Ura, nagy Isten! a bánat és keserűség fájó, a megnyugvás és hála meleg érzetével állunk meg szent házadban e gyásztisztességtétel alkalmával, lerovandók a tisztelet utolsó adóját, amaz immár — szenvedései után békés nyugalmába megtért jó nő s szerető édes anya iránt.

Bánat s keserűség fájó érzetével állunk meg előtted Isten! mert az elköltözőben egy szerető, gondos, hiven munkálkodott jó házastársnak, gyermekeiben s gyermekeiért élt áldott jó édes anyának életét vevéd el, kinek nem volt percze, nem volt gondolatja, s nem volt szivének egy oly dobbanása sem, mely nem veled, jó égi atyjával s nem az övéi boldogságának épitésében osztatott volna meg. De a vigasztalás s irántad áldott égi atyánk iránt érzett hála is megújul e perczben s épen halálakor újul meg keblünkben. — Oh mert te adtad őt szerelmeseinek, te tetted azt, hogy a férfiú megszenteltessék ő benne, a jó házastársban; te engedéd meg azt, hogy a férfiú bol-

dogságot lásson, jól lehessen dolga házastársa mellett; te engedéd meg azt, hogy ő, mint feleség, termő szőllő legyen a férfiú házában; te engedéd meg azt, hogy fiaik mint az olajfának ágai, asztalaik körül.

Oh nagy Isten! áldásnak s vigasztalásnak atyja! fogadd el tőlünk s fogadd el szerelmeseidtől hála adójául a könnyeket, melyeket az elhunyt halála felett hullatunk; tedd az elhunytnak emlékét állandóvá szerelmeseinél s tedd állandóvá mindnyájunk közt, mint a jó házinőnek, az önfeláldozó munkásságnak méltán követendő példányképét.

Jővel oh nagy Isten! áldott vigasztalásoddal a bánkódó szivekhez; kifogyhatlan szerelmedből áldd meg őket, kegyelmednek karjaival öleld körül őket, hogy ha érzik is most a nagy veszteséget, találjanak megnyugvást is, a te édes atyai végzéseden.

Minket pedig, a te népedet, áldj meg oh Isten! áldj meg a Sionból, hogy találjunk menedéket csendes otthonunkban az élet viharai elől; találjunk oltalmat, megnyugvást és megdicsőülést a halálban, a te édes atyai kebeleden! Amen.

Zsigmond Sándor,
hajdú-szoboszlói ref. pap.

Áldozócsötörtökön.

Jeruzsálem felett... az olajfák hegyén,
Átszellemült alak... fény ül tekintetén...
Egy síri szemfedő dicsövezi körül,
Nyert harczok hősének a zászló is örül!?
Ki volt nagyobb vitéz, mint a Jézus vala?
A borzasztó halál halt meg ő általa!
Szent keblén ragyogni látom azt a sebet...
Ő akkor volt győző, a mikor elesett!!!

Vele a kis csapat... a hű tanitványok,
Részvét, szeretettel tekintget reájuk!..
„Letörlöm könyedet neked is... neked is,..
Nem hagylak árváúl, ha itt nem leszek is.“

Majd félrevonulva; imádkozott végre.
S ez ima szárnyain emelkedett égbe!!!
Az a két férfi a hófehér ruhában;
Hirdeti: „Ott van már a szép menyországban!“

Töröld le könyemet oh! Uram! Nekem is.
S gyógyits meg — jaj!.. mert van, sok vérző sebem is.
Üld a bú... s nincs senkim! — e világot járván...
Megváltó Jézusom! Ne hagyj engem árván!
Tanitóm! Tanits meg imádkozni engem,
Hogy fölemelkedjem, ha szent neved zengem.
Nem győz meg a világ, nem győz meg a halál,
Mert az én bajnokom mindig mellettem áll!...

Ő nekem is helyet készitett az égben,
Hogy részeltessen az örök dicsőségben!

Bényei Gábor,
medinai ev. reform. pap.

Pár igénytelen szó a confirmatioról.

Alig nehány hónapja, hogy a „Prot. Pap“ megindult és már tanúbizonyságot tesz arról, hogy lelkészeinkben épen nem hiányzik Pál apostol lelke, mely fáradhatlanul iparkodik terjeszteni Isten országát a földön. Hivataloskodásuk minden egyes pontjára vonatkozó igen érdekes kérdéseket és tájékoztató feleleteket hoz. Tanitva tanulunk egymástól és tanulva tanitjuk, serkentjük egymást. Bizvást mondhatni: Nem alszunk, ébren vagyunk, teszünk! Nem lehet feladatom állitásaimat bővebben indokolni; nincs is szükség reá, e gyakorlati közlönyünk kellő mértékben indokolja azokat. Szándékom ez alkalommal csak az, hogy a tiszt. szerkesztőség szives engedelmével én is elmondhassam szerény, igénytelen nézetemet a confirmatioról; kiemeljem azon momentumot, melyet képesnek találtam a confirmatio ünnepélyességét emelni, vonzóvá tenni és elmondjam saját eljárásomat.

E lapok 6-ik számában Vigil barátom buzditólag értekezik a confirmatioról és kiemeli, hogy egyházában eme cselekmény napja várva várt nagy ünnep. Ellenben L. S. tiszttársam erre

vonatkozólag sajnálattal azt jegyezi meg, miszerint ő ezzel nem dicsekedhetik. Ha jól fogtam fel a dolgot, úgy Vigil barátom a confirmatioi vizsgát azonnal az úrvacsora kiszolgáltatásával köti össze, L. S. tiszttársam pedig külön tartja a confirmatioi vizsgát és cselekményt úgy, hogy a confirmandusok csak később járulnak az úr asztalához.*) Szerény véleményem szerint e két különböző eljárásban rejlik annak oka, hogy az egyik helyen a confirmatio szülőket és felnőtteket vonz, a másikon nem. A confirmatio varázsereje az öregekre az, hogy gyermekeikkel — az új keresztyénekkel együtt járulhatnak az Úr asztalához; a lelkész pedig a cselekmény ezen mozzanatában legkedvezőbb és legbiztosabb alapot nyer a confirmatió ünnepélyesitéséhez. Legalább a tapasztalat engem ezen felfogásban erősitett meg.

Saját eljárásom a következő: Kezdem a confirmandusok tanitását vizkereszt utáni 1-ső vasárnap után és folytatom áldozócsötörtökig hetenkénti öt órában; szombaton nem tartok órát. Rogate vasárnapon kihirdetem, hogy azon szülők és öregek, kik áldozón a confirmandusokkal az úrvacsorában részesülni akarnak, szerdán délután ½3 órakor gyónáshoz járulhatnak, és hogy az egész keresztyén gyülekezetet ezennel a confirmatioi ünnepélyre szivesen meghivom. Áldozón reggel ½9-kor a második beharangozás után elmegyek az iskolába, hol a confirmandusok a tanitókkal együtt vannak. A gyermekek, miután pár szóval figyelmeztettem, hogy most bucsúznak az iskolától és átlépnek az életbe, kettenként — a leányok elől — sorba állanak. Igy indulunk a templomba hajadon fővel, a menetet bezárom én és a tanitók. Midőn az útczára lépünk, kezdjük énekelni „Sei Gott getreu, halt seinen Bund.“ A templom előtt nagy közönség vár minket és vár még bementünk a templomba. Az éneklést folytatjuk, mig az oltárhoz érünk. Én az oltár előtt maradok. A tanitó énekel egy verset, azután én rövid imát és egy kis bevezető beszédet

*) Mindkét eljárási módot megpróbáltam. Nálam áldozócsütörtökön a gyermekekkel együtt senki sem járult az Ur asztalához. Hogy a confirmatiói szertartást megröviditsem, azért hagytam a gyermekek úrvacsorázását pünkösdre. Mert a kikérdezés, confirmatioi actus alkalmi beszéddel, gyóntatási agenda (mert magyar gyülekezeteink nem ismernek előző délutáni gyónást), úrvacsora egy délelőtt eltart 9 órától félegyig is. A lelkész is kimerül, a gyermekek hangulata is veszit az áhitatból, a hallgatók közül is sokan elszállingóznak. L. S.

mondok. Most következik a vizsga. Ennek befejeztével kilép az első fiú és az első leány; a fiú elmondja az apostoli hitvallást, a leány a bocsánatkérést — (Abbitte), mely a szülőkhöz és az egyházgyülekezethez van intézve. Következik a kézrátétel és megáldás, a confirmatioi bizonyitványok (Confirmanden Scheine) kiosztása és a confirmandusok gyónása. Ekkor leülnek a gyermekek is, én pedig elmondom a zárbeszédet, imádkozom és most következik az úrvacsora-kiosztás úgy, hogy legelsőbben a confirmáltak, utánok az öregek részesülnek abban. A tanitók a konfirmáltakkal részt vesznek az úrvacsorában. A szertartást rövid ima és egy énekvers végzi be. Tulajdonképeni predicatio délelőtt nincsen, de igenis van délután ½3 órakor. A részvétel délelőtt és délután egyaránt nagy és a délutáni predication minden confirmált jelen van.

Ezen eljárás által két előnyben részesülök. Először igen kevés bajom van az iskolamulasztással. A confirmandusok, kik a legpontosabban járnak az iskolába, az irányadók és fenntartják az iskolalátogatást az év végéig, mert az iskolai vizsga többnyire már elmult, midőn nekik még mindig járni kell tanitásra. A másik előnyöm az, hogy a nagyhétben nem halmozódik össze az egész évnek áhitatoskodási teendője. Az úrvacsorához menők száma szétoszlik majdnem arányos részekben nagypéntekre, husvétra, áldozócsütörtökre, és pünkösdre és az áldozócsütörtök mint a confirmatio kizárólagos ünnepe kedves napja az egyháznak.

Midőn ide jöttem egyházamba, máskép volt. A confirmatio zöldcsütörtökön tartatott és a confirmáltak nagypénteken járultak az Ur asztalához. De nekem ez sok volt egy hétben, ezért és az új iskolai rendszertől indittatva az új eljárást hoztam be. Nem könnyen! sok küzdelem után. De a népnek hova tovább annál inkább tetszett és most örül neki, úgy mint én, ki a nagy hét túlzott terhétől megszabadultam. *Bierbrunner Gusztáv.*

Egyről másról, a gyakorlati téren.

Nem mintha újat akarnék mondani, vagy mintha felette fontos tárgyat világositanék meg; de csupán azért, hogy a gyakorlati papi-közlönyben az is meg legyen, a mi a kezdőket illeti, egyről másról röviden.

A lelkész, mint felekezeti elemi iskolájának igazgatója, nem csupán az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 1. §-ában kimondott iskoláztatási-kényszer miatt, hanem főleg azért, hogy az egyháznak s igy önmagának is felvilágosodott s buzgó hiveket neveljen, ügyeljen arra, hogy a tanköteles kort elérő gyermekek az iskolába felvétessenek. — Oly fiókegyházakból, melyeknek sem iskolájuk, sem tanitójuk nincsen, a gyermekek az anyaegyház iskolájába járjanak, ha ugyan a távolság s topographicus fekvés a gyermekek egészségét sőt életét nem veszélyeztetheti; ha azonban a fiókegyházban létező más felekezetbeli iskolát látogatnák, gondoskodjék a lelkész arról, hogy a szükséges vallásoktatásban részesüljenek.

Kérdés most már, tartoznak-e azon szülék, kik gyermekeiket, a most emlitett esetben, valamely más felekezet iskolájába járatják, ezen iskola fentartásához aként hozzájárulni, a mint az a befogadó felekezet tagjai által eszközöltetik? Ezen kérdésre felel a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak 1878. évi február hó 17-ikén 1578. szám alatt kelt és Sárosmegye közönségéhez intézett rendelete, melynek ide vágó pontozatja szórúl szóra következő: „Azon felekezeti iskolák fenntartási költségeihez, melyek a hitfelekezetek tagjai által, a népoktatási törvény 11. §-ában előirt módon tartatnak fenn, a más hitfelekezetekhez tartozó azon szülők, kik gyermekeiket ezen iskolába járatják, a népoktatási törvény 45. §-a értelmében ugyanazon módon és arányban járulnak, mint azon hitfelekezetek tagjai, melyek az iskolát fentartják.“

Ha tehát protestáns elemi iskolába katholikus, vagy pedig katholikus iskolába protestáns szülék gyermekei vétetnek fel, a befogadó felekezeti iskola fentartásához ugyanazon módon és arányban tartoznak hozzá járulni, mint az iskolát fentartó felekezet egyes tagjai; megjegyzendő, hogy a tanitónak csakis mint ilyennek fognának fizetni s nem egyszersmind a tanitónak, mint kántornak is.

* * *

A lelkész hivatva van arra is, hogy saját hivei körében az erkölcsöket ellenőrizze s ott hol a szép szó, vagy atyai megintés hiába való, a világi hatóság közbenjárását vegye igénybe.

Az uralkodó anyagiasság az erkölcsi romlottsággal karöltve jár s a lelkész sem tehet már annyit, a mennyit akkor tehetett

a mikor még „az urak is theologizáltak.“ Valóban, ha a világi urak tisztelnék hitöket, ha látogatnák templomukat, s felemelkednének lelkökben a Mi Mindnyájunk Urához: úgy a neveletlen, nyers pórtömeg is kiragadtatnék az elfajulás és dobzódás posványaiból!

De tegye meg a physikai hatást maga a törvénykezés is. Tegye meg szabályrendeletileg minden egyes megye. Tegye meg különösen most, a midőn inség és járványok látogatják hazánkat! Ne engedje meg, hogy a „Vasárnap“ „Vásárnapja“ legyen, s annak délutánján városokban s falvakon táncz és zene, dorbézolás és fajtalankodás kezdődjék s tartson virradatig! Grant Ulysses az éjszakamerikai egyesült államok egykori elnöke már csak az által is kitűnt, hogy a vasárnap megszentelését szigorúan elrendelé. Meg is ünnepli ott mindenki, akár akarja akár nem! Mert hiszen „minden országnak támasza talpköve a tiszta erkölcs“, — a vallás pedig ennek iskolája.

Nálunk a vasárnapnak két ellensége van különösen, egyik maga a kishitű, romlásnak induló tömeg; másik a falusi zsidó, ki a maga szombatját szigorúan tartja; a vasárnap megszentelésétől pedig hitrokonainkat elfogja, sőt munkára kényszeriti. — Őrködjék a lelkész hivei felett; mert a kicsinyeknek látszó sebek a legmérgesebbek!

Kottler Ottó.

Különfélék.

Feleletek.

A IV. füzet 12-dik sz. kérdésére. Törvényes gyermeknek csak az tekintetik, ki törvényesen copulált szülőknek házasságban nemzett közös gyermeke. Válópert inditott házasfelek gyermekei tehát mindaddig, mig az utolsó forum itélete meg nem érkezett, törvényesek — ha a házasfelek gyermekei. De elhagyták egymást — és az asszony elbukik. Mi ez más, mint házasságtörés? De hogy házasságtörés gyümölcse-e a gyermek, azt a pap csak úgy tudhatja meg, ha a még törvényes férj az apaság ellen tiltakozik, vagy plane (mert ilyen is volt már) a valódi apa jön és jelentkezik. Ez esetben a gyermek törvénytelennek iratik be, és a jegyzetbe: „A férj ezen meg ezen oknál fogva tiltakozik az apaság ellen“; — vagy: „N. N. jelentkezik apának.“ Az ilyféle

nyilatkozatokat azonban jó a felektől irásban kérni és az irattárba eltenni. *Guggenberger.*

A 15. sz. kérdésre: Ne szaporitsuk a rovatokat, elég az „özvegy“ és a „hajadon.“ A megesett nő a hajadonok rovatába jön, (t. i. ha mint hajadon esett meg, és nem mint özvegy vagy elválasztott. Szerk.) Itt a férj nélküli nő helyett e kifejezést használjuk—s tán helyesebben is: — „leányasszony.“

Ifj. Kutlik János, .t-bánhegyesi ev. lelk.

Az *„Evang. lelkészi Tár“* IV-dik füzete boritéklapján ez áll: „A bukott nők, ezen névvel, miután nincs harmadik rovat, inkább az özvegy, mint a hajadon rovatba irandók. Ők özvegyei a meg nem becsült, elvesztett szűzességnek. A magyar nyelvszokás, a hajadon név alatt azon leányokat érti, kik még férfit nem ismertek. Itt nálunk az özvegyi rovatba bukott nőt igy jegyzünk be: „menyecske“. — Én nem hiszem, hogy az országos statisztikai hivatal is osztozik ezen nézetben, és hogy jóváhagyja, miszerint az ismét férjhezment özvegyek száma ily felszaporodást nyerjen a valóság rovására. A „leányasszony“ = kisasszony. A pap és tanitó hajadon leányait jó öregeink leányasszonynak szokják még ma is tisztelni. A „menyecske“ = fiatal, akár férjes, akár özvegy nő, kivált ha még gyermeke nem volt. Igy tartja ezt a magyar nyelvszokás. Petőfi: „Kis menyecske, szép kis menyecske! Hejh, miért vagy te már menyecske?..... Nem választottál meg uradnak..... Van most urad, módos takaros“ stb. — Olvastam már hirlapi jelentést a fővárosban tartott „menyecskék báljáról“ az u. n. elite-bálok között. Megesnék, ha az ott elősorolt hölgyek mind bukott nők volnának a bálanyával együtt. *Tolnai.*

A „Prot. Pap“ V. füz. 12-dik sz. kérdésére helyesen felel az *„Evang. Lelkészi Tár“* III-dik füzete, csak indokolása helytelen, mert nélkülözi a valóság alapját. Nevezetesen: „Jól tudjuk mi, hogy a nem protestans lelkész a házasság felbonthatatlanságához, szentségéhez ragaszkodik, s az ő szempontjából eljárása menthető, de másrészt nekünk még nagyobb igazunk van szemben velök, *kik a protestans áttérőt újra keresztelik.* Kovács Ferencz, debreczeni ref. főisk. római, egyházi stb. jog nyilv. rend. tanárának 1866-ban megjelent *„Egyetemes és résszerü Egyházjog alaptanai“* czimü művében ez olvasható: „A róm. kath. egyház az eretnek vagy még pogány által véghezvitt keresztséget is

érvényesnek tartja, mihelyt keresztelési szándékkal, megszabott alakban és anyaggal létesült.“ Ebből folyólag a r. kath. egyház nem engedi a protest. egyházból hozzá áttérőkön a keresztséget ismételtetni. *Rékai.*

Kérdések.

19. Lehetséges-e, hogy a lelkész, ki a szent asztal körül összesereglett hiveknek az úrvacsorát feladja, ő maga ne éljen azzal? (Igaz történet.) *Egy reform. lelkész.* (E kérdésnek a két prot. felekezet külön-külön szempontjából való megvilágositása annyival kivánatosabb, mivel ág. h. szempontból az úrvacsorájának saját kezünkből vétele adhatna alkalmat arra, hogy igy kiáltson fel valaki: „Igaz történet!“ Az ág. h. evang. papi értekezletek programmjának egyik lényeges pontja a közös papi gyónás és úrvacsorálás, hogy a pap is élhessen néha-néha a szentséggel. L. S.)

20. Szükséges és czélszerű-e, hogy a viszálkodó házastársak a lelkész előtti megjelenések és sikertelen békéltetési kisérletek után a presbyterium elé is hasonló okból meghivassanak? *Egy ref. lelk.*

21. Anyakönyvezendő-e azon egyén, ki eltűnik és sehol fel nem található? Ily esetem van. Egy hallgatóm eltünt a Duna jege alatt, s még mindeddig nem találták meg? *Egy ref. lelk.*